

Adli Muhasebe Yaklaşımı İle Risk Yönetimi ve Hile Denetimi: Bir Uygulama Örneği

Funda Karakoyun¹

Özet

Çalışmanın amacı işletmelerde mali gerçekleri olduğundan farklı gösteren hile yöntemlerine karşı Adi Muhasebe mesleğinin aktif rolünü vurgulamak, bu sayede dünyada krizlere etkisi olan dolandırıcılığa karşı mesleğin Türkiye’de kurumsallaşma ihtiyacını ortaya koymaktır. İşletmelerin kayıtlı verileri üzerinden yapılan klasik denetim, risklerin tespit ve ölçümünde yetersiz kalmaktadır.

Dijital denetimde riskleri sayısallaştırma, istatistiksel modeller, veri madenciliği, geliştirilen yazılımlar, olasılık hesaplanmalarından faydalanma vd. ile birlikte riskleri tespit ve değerlendirmede yeni bir dönem başlamıştır. Dijitalleşme vergi, muhasebe, finans alanında olduğu gibi işletmelerin iç kontrol modelleri, bağımsız denetim ve diğer denetim modelleri olmak üzere denetimin her alanında etkileri farklı olmuştur. Bu farklılık beraberinde risk değerlemesi ve hile tespitinde klasik denetime kıyasla hızlı, kapsamlı, verimli, sürekli denetim imkanı sağlamaktadır.

Bu gelişmeler meslekte belirsizlikleri yönetmede daha güçlü bir rolü, yeni bir modeli, risk yöneticisi olarak meslekte dönüşümü başlatmıştır. Vergi muhasebesi bakımından mükellefin tüm davranışlarının analizine yönelik hızla geliştirdiği kapsayıcı denetim anlayışı ve yapılan düzenlemeler ile birlikte mali müşavirlik mesleği risk yöneticisi, finansal koruma uzmanı, mali analist, mali mühendis gibi yeni ifadeler ile nitelendirilmektedir. Bu değişim sürekli ve anlık denetim faaliyetlerine karşı riski görme, önleme ve düzeltmede yetkinliği, dijital becerilerin kazanılmasını nitekim meslekte proaktif yaklaşımı kaçınılmaz hale getirmektedir.

Çalışmada dijitalleşmenin denetime yansımalarında vergi muhasebesi odaklı bakılırken adli muhasebe mesleğinin Türkiye’de yasal düzenlemede

1 Prof. Dr., İzmir Meslek Yüksek Okulu, DEU, funda.karakoyun@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8388-1533

yer alması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Uygulama örneğinde, vaka metodu kullanılmıştır. İşletmenin finansal tablolara yansıttığı mali verilerin gerçekliğinin anlaşılmasında muhasebe hukuk ilişkisinde çözümlenen teorinin pratikte uygulaması yer almaktadır. Gerçek bilgilerin gizlenmesi, taraflara yanıltıcı bilgi sunulmasına ilişkin örnek açıklanmaktadır.

1. GİRİŞ

İşletmeler mali durumları ve faaliyet alanlarına ilişkin işlemleri kayıt altına alma ve raporlamada teknikler kullanırlar. Muhasebe bilimi, ilkeleri, teorisi ve standartları bu tekniklerin uygulamada çerçevesini çizmektedir. Bilmeden yapılan hatalar veya kasten yapılan hileler neticesinde işletme varlıkları, çalışanları, ortakları, vergi alacaklısı devlet ve tüm ilgili taraflar bakımından doğabilecek riskler bulunmaktadır. Bu risklerin belirlenmesinde klasik denetim yöntemleri zaman alıcı, yüksek maliyet gerektiren, hilelerin tespitinde subjektif ve yetersiz kalan değerlendirmeler barındırdığından denetim kapasitesi sınırlı sayıda kalmaktadır.

Bilgi teknolojilerinin sistem analizinde sağladığı imkanlar sayesinde dijital denetimde kullanılan yöntemler, risk tespiti ve risklerin önlenmesi bakımında yeni dönem başlamıştır. Muhasebe, vergi, finans alanında dönüşüm olarak nitelendirilen bu yeni dönemde cari denetim yapılmakta şüpheli işlem bildirimlerinde risk göstergeleri puanlamasından anlık sinyaller alınmaktadır. Tespit edilen hileli işlemlerin hukuki, cezai ve mali sonuçları meslek mensuplarının proaktif yaklaşımla mesleği icra etmesi gereğini zorunlu hale getirmektedir. Bu durum, klasik muhasebede beyanda bulunma, defter kayıt tutma döneminden her an denetime hazır bulunma, mükellefin tüm ekonomik davranışlarının tutarlılık içinde denetime hazır olması boyutuna evrilmiştir. Bu durum meslekte muhasebe, hukuk, vergi, işletme bilimi, bilgi teknolojileri alanlarında entegre olmayı, algoritmalardan elde edilen sonuçları anlamayı veri okumayı, raporlamayı ön plana çıkarmış, meslekte yeniden yapılanmayı tartışmaya açmıştır. Günümüz ve geleceğe bakış ile mesleğin sürdürülebilirliğinde belirsizliklerin yönetilmesi temel beklentidir. Buna göre, şüpheli işlemler, hile ve suistimallerin önlenmesinde bilgi ve belgelerin olduğu e-defterlerin, mizan muavinlerin birlikte analiz edilmesi tutarlılık sağlanması, mükelleften alınan “düzenli ve belgeli” bildirimlerin takibi, Mali İdarenin risk analiz sisteminde geliştirdiği veri analizlerini meslek mensubunun anlaması ve buna uyum sağlaması beklenmektedir.

Kurumsallaşmamış yönetim yapılarında finansal risklerin daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin aile şirketlerinde güçlü sermaye ortağının keyfi karar ve davranışları işletme rasyolarına yansımaktadır. Varlıkların kötüye/yasal düzenlemelere aykırı kullanılması, kayıtlı değerlerin dışında işlemler

yürütülmesi, yabancı kaynak bağımlılığı, öz kaynakların zayıflatılmasının ardında bilanço makyajlamanın olması farklı niyetlerin göstergesi olabilir. Şüpheli işlem sinyallerinin değerlendirildiği cari denetimde işletmelerin kayıtlı hesapları değil, mali verilerin gerçek değerleri görülmek istenir. Çalışmada kayıtlı değerlerden ziyade mali tablolarda reel değerlerin tespit çalışmalarını gösteren bir uygulama örneği yer almaktadır.

2. ADLİ MUHASEBENİN AMACI VE ÖNEMİ

Adli muhasebenin, literatürde benzer ve tamamlayıcı birçok tanımı yapılmaktadır. Bir tanımda mali dolandırıcılığı ortaya çıkarmak, mali tutarsızlıkları belirlemek ve yasal işlemler için delil sağlamak amacıyla muhasebe, denetim ve soruşturma becerilerini bir araya getiren uzmanlaşmış bir alan olarak ifade edilmektedir (Nadaf, 2023, s.153). Daha kapsayıcı olarak, adli muhasebeciler, soruşturma tekniklerini kullanan, araştırma, hukuk, nicel yöntemler, finans, denetim, muhasebe ve kolluk kuvvetleri içgörülerini ve becerileri olan denetçi ve özel dedektiflik alanını çerçeveleyen bir uzmanlığa sahip olmaktadır. Odak noktası, beyaz yakalı suç olarak adlandırılan suçlardır. Bu nedenle finansal ve diğer becerilere ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu kurumlarında (istihbarat, gelir idaresi başkanlığı, ticaret komisyonları, hukuk ve ceza mahkemelerinde bilirkişilik), bankalar ve sigorta kuruluşları gibi finansal araçlar, boşanma davalarına destek gibi alanlarda danışma hizmeti sağlamaktadırlar (Gray, 2008, s.115). Adli muhasebe “*modern bir muhasebe evrimi olarak*” ifade edilmiştir. Adli muhasebe uzmanı çalışmalarında ekonomik ve ticari gerçekleri temel alırken “hayatın doğal akışına aykırılıklara” dikkat etmektedir. Denetim faaliyetinde dolandırıcılık riskine odaklanılırken, adli muhasebe suçlamalara ilişkin kanıtlara yönelik araştırmada finans, muhasebe, denetim alanlarında hukuksal deneyimleri destekleyecek bir araç olarak kullanılmaktadır (Erdoğan, 2020, s.3716). Bu uzmanlar araştırmalarında, durum tespitinde bulunurlar, örneğin, şirketler tarafından yayınlanan bilgilerin ötesine ve arkasına geçerek resmi kamu belgeleri ve kayıtlarını inceler ve bu belge ve kayıtları şirketler tarafından yayınlananlarla karşılaştırırlar (Huber, 2013, s.186).

Geleneksel muhasebecilerin, vergi danışmanlarının ve denetçilerin, dava türü müşteri ilişkilerine katılarak, muhasebe eğitimlerini ve deneyimlerini kullanarak bir tür anlaşmazlığı veya başka bir konuyu çözmeye çalışmasıyla başlayan süreç, zamanla uzmanlaşmış bireylere duyulan ihtiyaca dönüşmüştür. Bu uzmanlık alanı denetim metinleri, finansal tablo denetçileri ile dolandırıcılık denetçileri arasındaki boşluğu kapatmaya başlamak amacıyla dolandırıcılıkla ilgili konuları ve adli muhasebe tekniklerini geleneksel denetim literatürüne dahil etmiştir (Silverstone, vd., 2012, s.3)

Geleneksel denetim, başkalarının çalışmalarını inceleyerek öngörülen politika, prosedür ve uygulamaları takip edip etmediklerini belirleme sürecidir. Temelde iki tür denetçi vardır: İç denetçiler ve dış denetçiler. İç denetçiler, denetlenen kuruluşun çalışanlarıdır. Dış denetçiler ise belirli bir süre ve amaç için gelip denetim yapmak üzere sözleşme imzalayan bir denetim kuruluşunun çalışanlarıdır (Gray, 2008, ss.116-117). Bağımsız denetim kurumları, denetime tabi tutulan işletmelerin finansal tablolarının muhasebe standartları ve mevzuata uygun, doğru bir şekilde bilgi ürettiklerinin kontrol ve denetimini yapmakta, bilgilerin gerçeğe uygun değerlendirilmesi, kamuya bilgilendirme ve şeffaflık sağlanmasında sorumluluk taşımaktadır (Bağatır, 2019, s.123). Geleneksel denetçiler genellikle Kamu Şirketleri Muhasebe Gözetim Kurulu tarafından yayımlanan genel kabul görmüş denetim standartlarına bağlı kalırlar.

Uluslararası Suistimal İnceleme Uzmanları Birliği (Association of Certified Fraud Examiners) (ACFE) 2024 verilerine göre, mesleki dolandırıcılık kapsamında suistimler üç sınıfta incelenebilir: varlıkların kötüye kullanımı, yolsuzluk ve finansal tablo dolandırıcılığı. Adli muhasebe, bu alanda şirketlerin finansal raporlama suistimaline karışıp karışmadığını tahmin etmelerini sağlayan bir düzenleme ve yatırım aracı görevi görür. Özünde bir şirketin finansal raporlama suistimali yapma olasılığını tahmin ederek zararları azaltmayı amaçlar ve böylece bu suistimalin erken tespit edilmesini sağlar (Honigsberg, 2020, s.147).

(American Institute of Certified Public Accountants/ Amerikan Sertifikalı Mali Müşavirler Enstitüsü) AICPA'ya göre adli muhasebe, kanıt toplama, derleme ve bunları yorumlamayı kapsar. Her ne kadar Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler (SMMM) genellikle adli muhasebe konusunda eğitim almasalar da, adli muhasebe hizmetleri SMMM'lerin delilleri toplama, analiz etme ve değerlendirme konusunda sahip oldukları araştırma becerilerini içerir. (Huber, 2013, s.184).

3. HİLE DENETİMİNDE ADLİ MUHASEBENİN YERİ

Günümüzde hile, usulsüzlük veya suistimale maruz kalan şirketlerin ortalama zararı, gelirlerinin %5'ine kadar ulaşabilmektedir. ACFE raporu 2024 verilerine göre, 138 ülke 1921 vaka araştırmasında (vaka başına ortalama kayıp 1.662.000 dolar) 3,1 milyar dolar kayıp kayıtlara yansımaktadır. En büyük genel risk oluşturan işlemlere bakıldığında varlıkların kötüye kullanılması kategorisinde bunlar şöyle ifade edilmektedir: çek ve ödeme tahrifatları, faturalandırma ve nakit olmayan varlıkların çalınması. Araştırmaya alınan vakaların %89'unda en yaygın dolandırıcılık yöntemleri sahte fiziksel belgeler oluşturmak (%41) veya fiziksel belgeleri değiştirmek (%37) olmuştur. Bu

sonuçlar, birçok işlem dijital formatlara taşınmış olsa da, fiziksel kanıtların dolandırıcılığın önlenmesi, tespiti ve soruşturulmasının önemli bir parçası olmaya devam ettiğini göstermektedir (ACFE Rapor, 2024, ss.13-20). Dünyada yaşanan farklı dolandırıcılık işlemlerinin küresel etkileri ile birlikte ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde etkili mücadele politikaları başlatıldığını görmekteyiz. En genel skandal ve etkilerine bakıldığında: Enron (şirketin hisse senedi fiyatının düşmesi ve şirketin iflas etmesiyle binlerce Enron alışanı mağdur olmuştur), WorldCom (Bu dolandırıcılığın ardından 17.000 çalışan tek bir günde işini kaybetmiştir) ve Parmalat gibi örnekler küresel ölçekte yankı uyandıran şirket skandallarından bazılarıdır. Yapılan alışmalar mali suistimal ortaya çıktığında firmaların öz sermaye değerlerinin yaklaşık %29'unu kaybettiğini tespit etmiştir. Finansal suistimal ortaya çıktıktan sonra sermaye maliyetinin artması nedeniyle yatırım faaliyetlerinin en azından kısmen azaldığı görölmüştür. Etki alanı ve sayısı artan bu skandallar karşısında uluslararası suç bilimi alanında kurumlar entegre harekete geçmiştir. Nitekim, dolandırıcılık mağduru çalışanlar açısından bakıldığında kayıp gelirlerini telafi etmek için suça yönelmeleri ile bu işletmelerin bulunduğu coğrafi bölgelerde finansal motivasyonlu suçların arttığı da görölmüştür (Honigsberg, 2020, s.148-149). Küresel ekonomide finansal dolandırıcılığın artması nedeniyle, adli muhasebe artık akademi, endüstri ve araştırma alanında ihtiyacı yükselen bir konu haline gelmiştir. Yalnızca finansal kayıtların doğruluğunu değil, aynı zamanda bu kayıtların ardındaki manipölasyonları ve hileli işlemleri tespit etmeyi amaçlayan bir uzmanlık alanı olarak ön plana çıkmakta (Kaman, 2025, s.317), özellikle riskleri önlemedeki önemli etkisi değerlendirilmektedir. ACFE 2024 yılı raporunun verilerine göre, 1996-2024 yılları arasında 20.000'den fazla mesleki dolandırıcılık (*"işveren kuruluşun kaynaklarının kasıtlı olarak kötüye kullanılması veya yanlış uygulanması yoluyla kişinin mesleğini kişisel zenginleşme için kullanması olarak tanımlanır."*) vakasını toplu olarak analiz ve rapor etmiştir. 22 farklı sektör kategorisinde özel, kamu, hükümet ve kâr amacı gütmeyen kuruluşları kapsayan çalışmada mesleki dolandırıcılık yöntemleri, sebep olduğu mali zarar, tespit edilme yolları, dolandırıcılığa sebep olan kişilerin özellikleri ve mağdur edilen kuruluşların özellikleri, dava sonuçları incelenmiştir (ACFE Rapor, 2024, s.7). Suç mahalli incelemenin finansal eşdeğeri olarak adli muhasebe uzmanları, analitik metodolojiye güvenirler. Finansal raporlardaki görünür rakamların arkasında yatan gizli noktaları araştırır, şüpheli ve suçluların tespit sürecinde, fiziksel deliller, tanık ifadeleri, belge ve ispat delilleri ve bilgi teknolojilerini kullanırlar (Gray, 2008, s.120).

Adli muhasebe uzmanları ayrıca işletmelerin hileye karşı savunmasızlığını değerlendirerek etkili önleme stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olurlar. İç kontrolleri, finansal süreçleri ve sistemleri analiz ederek zayıflıkları

belirler ve hile riskini azaltmak için tedbirler için tavsiyede bulunurlar. İç denetimler gerçekleştirir, uyum programlarını değerlendirir ve sapmaları tespit eder, paydaşların çıkarlarını korurlar. Finansal konuları içeren hukuki uyuşmazlıklarda ise bilirkişi olarak finansal kayıtların analizlerini yapar, kayıpları ölçer ve bulgularını mahkemeye sunarlar. Tanıklıkları, hâkimlerin karmaşık finansal konuları anlamalarına yardımcı olur. Genel anlamda, proaktif tespit, önleme ve kapsamlı soruşturmalar yoluyla hileyi en aza indirme, iç kontrolleri güçlendirme, risklerini değerlendirme, mali kayıpları azaltma, paydaş güvenini sürdürme, etik davranışı teşvik etme, kurumsal uyumu artırma, yasal işlemlerde uzman desteği sağlama görevlerinde araştırma ve analiz tekniklerini kullanma donanımına sahiptirler (Nadaf, 2023, s.154).

ACFE kurumsal muhasebecilerin ve denetçilerin mesleki dolandırıcılık vakalarını tespit etmelerine yardımcı olmak için hile üçgeni unsurları (durumsal baskılar, dolandırıcılık yapma fırsatları ve kişisel dürüstlük/karakter) kullanmışlardır. Finansal suçların kökeni incelenirken suç davranışlarını açıklamak için sosyoloji literatüründen muhasebe ve denetim literatürüne geçiş yapmışlardır. İşletmelerde yaşanan dolandırıcılık faaliyetlerinin tespitinde kriminoloji, muhasebe ve psikoloji alanlarında deneyimli araştırmacılardan faydalanılmaktadır. Dolandırıcılık üçgeni üzerine geliştirilecek araştırmalarda, kasıtlı olarak dolandırıcılık yapan kişileri, başlangıçta dolandırıcılık faaliyetlerinde bulunma niyetinde olmayan kişilerden ayırabilirler (Homer, 2020, s. 172-187). Hile üçgeninde yer alan baskı/teşvik, fırsat ve haklı gösterme unsurlarına eklenen dördüncü boyut ‘yetenek’tir. Buna göre,, ‘Yetenek’, bazı insanların üç orijinalin hepsi olsa bile hile yapmayacağı yaklaşımını ele alır. Failin hile eylemini gerçekleştirme kapasitesine sahip olması gerekir. Kişisel özellik ve yetenekler olarak ele alınacak bu boyutun hilenin tespit ve önlenmesinde önemli olduğu ileri sürülmüştür (Ozili, 2015, s.63-68).

Günümüzde hile eylemleri, daha fazla bilgi ve kurumsal varlıklara erişimi olan daha bağımsız kişilerce yapılmasından hareketle hile beşgeni teorisini geliştirmeye motive etmiştir. Hile beşgeni modeli, hile üçgenine, kibir ve beceri unsurları eklenerek geliştirilmiştir. Buna göre daha önce belirtilen yetkinlik unsuruna benzer bir anlam ile *“beceri, çalışanların iç kontrolleri göz ardı etme, gizlilik stratejileri geliştirme ve sosyal durumu kontrol etme yeteneğidir.”* Geliştirilen modelde hile ile mücadelede neden temelli olarak “insan” ve “suç” unsuru birlikte değerlendirilmektedir (Kazan, 2021, s.252-254).

Hile yapma olasılığını artıracı faktörler araştırıldığında yatırımcıların finansal bilgilere olan güvenine yönelik tehdit olarak finansal tablo dolandırıcılığının ciddi bir suç olduğu belirtilmiş suç analizinde hile motivasyonu

ile arasında karşılıklı bağımlılığa izin verirken, ortaya çıkan motivasyonlar da ele alınmıştır (Ozili, 2015, s.69).

Adli muhasebe çalışanlar tarafından gerçekleştirilen hileleri, üst yönetim tarafından gerçekleştirilen finansal tablo hilelerini, vergi kaçırma, değerleme, zimmet, yolsuzluk, rüşvet, iflas, birleşme, bölünme vd çok sayıda özellikli konuların tespiti ve değerlendirilmesi kapsamında kullanılmaktadır (Erdoğan, 2020, s. 3723).

4. HİLE DENETİMİ VE RİSK ANALİZİ

Şüpheli işlem olarak başlatılan denetim ve inceleme sürecinde ACFE 2024 raporu verilerine göre, belirtilen, yolsuzluk, varlıkların kötüye kullanımı, finansal tablo suiistimali gibi farklı suç kategorileri ile karşılaşılabilir. Kara para aklama yasa dışı yollardan elde edilen gelirlerin (uyuşturucu ticareti, yolsuzluk, kaçakçılık vb.) yasal gibi gösterilmesi amacıyla yapılan işlemler olarak tanımlanabilir. Kripto para birimleri, online ödeme sistemleri, dijital cüzdanlar ve hatta oyun platformları bu amaçla kötüye kullanılabilir (Yılmaz ve Ertuğrul, 2025, s. 47).

Hile, işletmenin varlık ve kaynaklarının uygun olmayan biçimde kullanılarak veya ele geçirilerek haksız kazanç sağlanması olarak ifade edilmektedir. Bağımsız Denetim Standardına (BDS) 240'a göre hile; *“Yönetimden, üst yönetimden sorumlu olanlardan, çalışanlardan veya üçüncü taraflardan bir veya birden fazla kişinin, haksız veya yasalara aykırı bir menfaat elde etmek amacıyla yaptığı aldatma içeren kasıtlı eylemler”* şeklinde tanımlanmıştır. Skandallara yol açan hile denetim çalışmalarında kasten yapılmış suçlar veya muhtelif usulsüzlükleri içeren muhasebe uygulamalarının kaynağında üst düzey yöneticilerin ya da çalışanları ile olan bağlantılı durumlar tespit edilmektedir (Ayanoglu ve Türedi, 2022, s.21).

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) 2024 yılı faaliyet raporuna göre, şüpheli işlem bildirimlerinin suç kategorilerine göre dağılımında; vergi kaçakçılığı ve vergi kaçırma, yasa dışı bahis ve kumar oynatma ile başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi suçları öne çıkmaktadır (Yılmaz ve Ertuğrul, 2025, s.52)

Finansal verilerden uygunsuz davranışı tahmin etme adli muhasebe literatürünün bir koludur. Genellikle firmanın kendisi tarafından sağlanan finansal verileri kullanarak finansal uygunsuz davranışları tespit eden sayılara dayalı bir yaklaşım uygular. Bu tekniklerden bazıları verilerdeki istatistiksel anormalliklere odaklanır ve diğer ortamlarda veri bütünlüğünü incelemek için kullanılabilecek kadar genelleştirilebilir. Diğerleri ise finansal tablo analizine özgü muhasebe odaklı bir yaklaşım benimser. İstatistiksel anormalliklerle ilgili

literatür, özünde, finansal suistimal dışında sınırlı (veya hiç olmayan) teorik açıklamaların bulunduğu sayısal kalıpları araştırır. Bu anormalliklerden ve denetimde risk tespitinde izlenen yöntemlerden bazıları aşağıda açıklanmıştır (Honigsberg, 2020, s.149).

Hedefi aşma: bir firmanın belirli bir eşik (hedef) civarında beklenenden daha az küçük kayıp ve/veya daha fazla küçük kazanç bildirip bildirmediğini test eder.

Benford Yasası. Büyük veri havuzlarının ilk basamağının dağılımını belirler. Dağılımın ilk basamaklarının logaritmik eğrisinde veri kümesindeki tüm gözlemlerin ilk basamağının %30,1 oranında “1”, %17,6 oranında “2” olması beklenir, vb. (diğer tüm basamaklar azalan sıklıkta görünecektir). Rakamların dağılım olasılıkları üzerinde durmaktadır. Özellikle manipüle edilmiş geniş veri setleri (10.000’in üzerinde) olması durumunda uygun bir yöntemdir. Rakamların ilk basamak, ikinci ilk iki, son iki ve diğer basamak kombinasyonları incelenerek bir işletmenin rakamlarında oynama yapılıp yapılmadığı test edilebilmektedir. Benford’a uyumsuzluk sebepleri arasında farklı sebepler de bulunabilir. Bu durumlar; rakamların manipüle edilmesi, fiyat, satış politikası vb. olarak sayılabilir (Avcı ve Demirci, 2016, s. 2236, 2244).

Ondalık sonrası basamaklardaki anormallikler. Bir dağılımdaki gözlemlerin son basamağındaki eğilimleri incelenir. Bu rakam genellikle uygun şekilde yuvarlanır. İnsan müdahalesi olmadığında, gözlemlerin %10’unda ondalık noktadan sonraki ilk hanenin dört olacağını varsayar. Bir dağılımın ilk hanesi Benford yasasını izlese de, ikinci hanenin dağılımı düzgün dağılıma yaklaşır (yani, 0’dan 9’a kadar her hane zamanın %10’unda temsil edilir).

Anormal tahakkuklar. Örneğin, bir firma bir proje üzerindeki işi tamamlamış ancak henüz ödeme almamışsa, firma projeden elde edilen geliri kazanca dahil edilen bir alacak olarak tahakkuk ettirebilir.

Hile belirtileri, alışılmadık ve beklenmedik değişikliklerdir, yalnızca kasıtlı yanlış beyan olduğunda ortaya çıkar. Genellikle finansal kayıtlarla veya kişilerle ilgilidir. Hile tespitinde finansal kayıt belirtileri açısından belgeler ve belgelerle ilgili öğeler incelenerek araştırılır. Kasıtlı yanlış beyanda bulunulmadığı sürece hile düşünülmez. Örneğin, biri kasıtlı yanlış beyan içermeyen finansal tablolar kullanarak kararlar alabilir ve kâr amacı güdülürken bu karar zararlı sonuçlanabilir. Bu kötü bir karardır, hile değildir. Ancak, işletmenin, vergi beyanı için bildirimde satılan malın maliyetini artırmak ve böylece ödenecek gerçek vergiyi azaltmak amacıyla yılsonuna doğru ekstra stok satın almaları, yeni bir raporlama döneminin başlamasından kısa bir süre sonra, şirket fazla stoku tedarikçilere iade etmesi vergi matrahı azaltmaya yöneliktir (Gray, 2008,

s.121-123). Hileli işlemler yoluyla elde edilen menfaatler mikroekonomide işletmeler ile sınırlı olmayıp makroekonomik istikrarın bozulmasına yol açarak enflasyon, gelir dağılımında adaletsizlik, vergi yükünün artması gibi mali eşitsizlikler de doğuran sorunlara yol açmaktadır. Şirketlerde şeffaf, etik, ahlaki kurallara bağlı, kurumsal yönetim yapısının olmaması piyasalarda güven kaybı ile birlikte yasal olmayan davranışlarla mali kayıplara da ortam hazırlamaktadır. Nitekim hile içeren faaliyetler sonrasında ilişkili olan taraflarda ekonomik olarak büyük kayıplar meydana gelmekte, ekonomik ve sosyal etkileri yayılmakta, çalışanlar işsiz kalmakta, iflas düzeyinde yıkımlar domino etkisi ile piyasaya katmanlı yansımaktadır. Kamu otoritelerinin bu konuda müdahalesinde öncelikli hususlardan biride yönetim, gözetim ve denetim faaliyetlerinin güçlendirilmesine ilişkin çalışmaların düzenlenmesi olmuştur (Ayanoglu ve Türedi, 2022, s.22).

Dijital platformlar üzerinden kara para aklama yöntemlerine bir örnek “Twitch” üzerinden kara para aklamadır. *“Twitch kişilerin ve oyuncuların, canlı yayın olarak oyun oynadıkları ve bu oyunları paylaşabildikleri bir sosyal medya platformudur.”* 2021 yılında ortaya çıkan ve çoğunlukla Türkiye merkezli yayıncıları içeren bir skandaldır Bu platformda yayın yapan kişiler, bağış olarak, anonim hesaplardan, herhangi bir miktar sınırlaması olmadan takip eden kişilerden nakit ya da “Bit” satın alarak kendilerine gönderilmesi sağlanmaktadır (Yılmaz ve Ertuğrul, 2025, s.54).

Hindistan’da risk yönetimi çalışmalarında etkili vergi politikaları çerçevesinde yapılan düzenlemede yetkililere vergi mükelleflerinin e-postalarına, ticaret ve sosyal medya hesaplarına erişimleri için kapsamlı yetkiler öneriyor. 2025 yılı Yeni Gelir Vergisi Yasa Tasarısı’na göre, *vergi makamları bir arama sırasında vergi mükelleflerinin e-posta sunucularına, çevrimiçi yatırım hesaplarına, ticaret ve banka hesaplarına, sosyal medya hesaplarına ve dijital uygulama sunucularına erişebilecek* (Alptekin ve Kiraz, 2025, s.155).

Hile denetimi ve risk tespitinde çoğu model iki yaklaşımdan birini izler. Bir yaklaşım, finansal suistimalde bulunan bireylerin kişisel ve davranışsal özelliklerine odaklanır. Diğer yaklaşım ise sayılara dayanır ve bildirilen verileri, suistimali teorik ve ampirik olarak öngören anormallikler açısından inceler. Ancak son on yılda araştırmacılar, şirket açıklamalarında finansal raporlamaya ilişkin rahatsızlığı gösteren davranışsal tepkileri belirlemek için büyük veri tekniklerini kullanarak bu yaklaşımları birleştirmeye yönelmişlerdir (Honigsberg, 2020, s.150).

Yapay zeka ve veri madenciliğine dayalı “Vergi Risk Tespiti” yöntemleri ilişkili ve ilişkisiz bazlı iki kategoride ele alınmaktadır. İlişki bazlı olmayan metotlarda mükellefler arası etkileşim dikkate alınmadan kayıt bilgileri,

mali veriler ve iş bilgileri gibi bağlamsal özellikler kullanılır. Ancak vergi senaryolarında farklı varlık nesneleri arasında çeşitli türde ilişkiler vardır. Bu nedenle davranışsal özelliklerden faydalanmak için ilişki bazlı risk tespit yöntemleri ortaya çıkmıştır. Gelişen teknolojiden faydalanılarak vergi riskleri belirlemek için vergi ağlarındaki karmaşık ilişkileri kullanmaya yönelik ilişki tabanlı veri madenciliği vaka seçimi yöntemleri geliştirilir. Vergi riski tespitinde mükellefler arası etkileşime dayalı ilişki bazlı ve ilişki bazlı olmayan özellikler sınıflandırılarak riskler tanımlanır. Burada, mükelleflerin vergilemeye ilişkin kişisel, iş özellikleri, ödedikleri vergi, belge, beyan bilgilerine dayalı özellikleri seçilir ve bu özelliklere dayalı sınıflandırıcılar örneğin, destek vektör makineleri eğitilir. Böylelikle hem bağlamsal nitelikleri hem de davranışsal nitelikleri kullanan ilişkiye dayalı yöntemler elde edilir. Bu yöntemlerle karmaşık yapısal verilerden zengin anlamsal bilgiler daha kolay ve daha derin bilgiler elde edilebilir ve böylece risk tespitinin doğruluğu artırılabilir (Zheng 2023, ss.3-6; Mert, vd., 2022, ss.71-72).

Hile kapsamlı olayların küresel etkilerinin artması ile denetimin etkinliği ve risklerin önlenmesinde kurumsal risk yönetimine duyulan ihtiyaç da artmıştır. *“Kurumsal risk yönetimi; şirketi etkileyebilecek potansiyel olayları tanımlamak, riskleri şirketin kurumsal risk alma profiline uygun olarak yönetmek ve şirketin hedeflerine ulaşması, finansal raporlamanın güvenilirliğini sağlamak amacı ile oluşturulmuştur.”* (Akçakanat, 2012, s.31) Bu yapı *“şirket faaliyetlerinde etkinlik ve verimlilik, yasal düzenlemelere uygunluk sağlamak suretiyle paydaşların hak ve çıkarlarının korunması için güvence sağlayan önemli bir yönetim anlayışını ifade etmektedir. Şirketin yönetim kurulu, yöneticileri ve tüm diğer çalışanları tarafından etkilenen ve iç kontrolü de kapsayarak belirli bir strateji içinde tüm işletme kapsamında uygulanan sistematik bir süreçtir.”* (Ayanoğlu ve Türedi, 2022, ss.12-13). 2010–2022 dönemini kapsayan örnek bir çalışmada BIST Kurumsal Yönetim Endeksi (BİST XKURY)’nde yer alan şirketlerde kurumsal yönetimin finansal performans üzerindeki etkisini panel veri analiziyle incelemektedir. Araştırmanın önemi, yalnızca bu ilişkiyi incelemekle kalmayıp yönetim kurullarındaki kadın temsilini de çalışmada incelemesidir. Kurumsal yönetim; pay sahipleri, şeffaflık, paydaşlar ve yönetim kurulu boyutlarıyla değerlendirilmiş, finansal performans ROA, ROE ve EPS göstergeleriyle ölçülmüş, firma büyüklüğü ve kaldıraç oranı kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Örneklem, %25 kadın üye eşliğine göre ayrılmış, sonuçlar ise bu oranın üzerindeki şirketlerde yönetim kurulu etkinliği ile kârlılık ilişkisinin daha güçlü olduğunu ve cinsiyet çeşitliliğinin finansal performansı artırıcı rol oynadığını göstermiştir (Güngör ve Key 2025, ss. 23-39).

5. MUHASEBEDE DENETİM VE RİSK YÖNETİMİ

Küresel Raporlama Girişimi (GRI) G4 kılavuzunda belirtildiği üzere ekonomi, çevresel ve sosyal alanda yer alan unsurların elde edilmesi ve raporlanması aşamalarında muhasebeden faydalanılmaktadır. İşletmeler muhasebe departmanlarında bulunan uzman ve deneyimli kişiler sayesinde çevresel, sosyal ve yönetsel konularda tarafların karşılaşması olası risklerini dikkate aldığını görmek istemektedirler. Meslek mensupları bu riskleri belirlemeye ve bunlara yönelik stratejiler geliştirmeye yardımcı olabilirler (Memiş,2019,ss.138,140).

Suistimallerin kaynağından hareketle risklerin önlenmesi, olası hile yapılan alanların tespitine yönelik analiz teknikleri ve yöntemleri bilgi teknolojileri ve veri bilimi ile hızla gelişmektedir. Böylelikle mali verilerin doğruluğu, tutarlılığı, güvenilirliği sağlanarak şirket varlıklarının korunması yanında tüm ilişkili tarafların haklarının korunmasının da amaçlanmaktadır (Tiftik, 2022, s.60). Güvenilir muhasebe sistemlerinin kurulması ve buna bağlı olarak kullanıcıların ihtiyacına uygun, doğru ve tarafsız finansal bilgilerin sağlanması işletme yönetimlerinin sorumluluğunda bulunmaktadır. İşletmelerin hem risklere karşı ihtiyatlı hareket ederek varlıklarını devam ettirmeleri hem de kurumsal yönetim ilkelerinden sapma göstermeyecek bir politika izlemeleri risk yönetimi başarısı için gereklidir. Finans dünyasında yaşanan krizlerin önlenmesi bakımından riskin proaktif yaklaşımla önleyici tedbirlerinin geliştirilmesinde bu analiz tekniklerinden faydalanılmaktadır. Enron, Worldcom ve benzeri skandallarla birlikte kurumsal yönetim uygulamalarını arttırmaya yönelik yasal düzenlemeler de yürütülmektedir (Kayıhan ve Akbaba, 2022, s.182). Diğer taraftan dijital teknolojiler dolandırıcılar arasında farklı kullanım şekilleri olarak karşımıza çıkabilmektedir. ACFE Raporu 2024 verilerine göre, kripto para ile ilgili dolandırıcılıklar arasında kullanımına bakıldığında:kötüye kullanılan varlıkların kripto para birimine dönüştürülmesi %47, Kripto para biriminde yapılan rüşvet veya komisyon ödemeleri %33, kripto para kullanılarak kara para aklama % 29, Kurumsal kripto para varlıklarının kötüye kullanılması %29, finansal tablolarda bildirilen kripto para varlıklarının manipüle edilmesi %22 olarak tespit edilmiştir (ACFE Raporu 2024, s.21).

Nedensellik, bir tarafın eylem veya eylemsizliğinin diğer tarafın yararlanmasına veya kaybına neden olması anlamına gelir. Nedensellik sonucu oluşan hesaplanmış kaybın tespitinde, adli muhasebeciler, kazanç kaybı, kâr kaybı, iş kaybı ve fiziksel mal kaybı (örneğin yangın, sel, hırsızlık) dahil olmak üzere birçok durumda kayıpları hesaplamak için görevlendirilir. Kayıp, yangın veya hırsızlık gibi fiziksel bir olayla veya başka bir bireyin veya kuruluşun eylem veya eylemsizliğiyle ilgili adli muhasebeciler, hasar hesaplamasını tamamlamak

için genellikle geçmiş bilgilere güvenir, görüşmeler yapar, mülkü fiziksel olarak inceler ve trend analizi yapar. Zarar hesaplamalarının her iki bağlamında da, hem dolandırıcılık hem de hata yapma olasılığı mevcuttur. Tarafların, zararlar hiçbir ilgisi olmayan veya kanıtlanmamış kalemleri, maliyetleri ve hesaplamaları tazminat taleplerine dahil etmeleri alışılmadık bir durum değildir. Nitekim, kanıtlanmamış ve kasıtlı olarak abartılmış sigorta talepleri yaygındır; bu nedenle sigorta dolandırıcılığı soruşturmacılarına da bu durumda ihtiyaç duyulmaktadır (Silverstone vd., 2012, s.5)

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimi ile uluslararası ticaret, para aklayıcılar ve yasadışı finansörlerin manipülasyonlarına karşı oldukça savunmasızdır. Ticarete dayalı kara para aklamada bir ülkenin ticaretini serbest ticaret alanı dışındaki düşük maliyetli bir tedarikçiden serbest ticaret bölgesi içindeki daha yüksek maliyetli bir tedarikçiye doğru yönlendirme eylemi için paravan şirketler kullanır ve şüpheli veya hileli işlemleri meşru olarak göstererek açıkça gizlenmektedirler (Turan, 2025, ss.85,87).

Dijitalleşme süreci fırsatları barındırdığı kadar riskleri de barındırmaktadır. Bu riskleri şöyle sıralamak mümkündür: siber güvenlik riskleri, teknik alt yapı ve entegrasyon zorlukları, hukuki düzenlemelere uyum sorunları, insan kaynakları ve değişim yönetimi sorunları, finansal riskler, teknolojiye erişimi kısıtlı vatandaşların karşılaşılabileceği zorluklar ve erişim eşitsizliği riski. (Karabulut ve Arslan, 2025, s.60).

Denetim yöntemlerinden iç kontrol mekanizmasının yeterliliği ve uyumluluğunun kapsamlı bir incelemesi hileli eylemlere dair kanıtların kolayca bulunabileceğini; dolayısıyla tüm standart yasal denetimlerin adli muhasebenin bazı bileşenlerini içermesi gerektiğini söylemektedir. Adli muhasebenin iç kontrol sistemine entegre edilmesi ve diğer araştırma ve soruşturma teknikleri hepsi hile tespiti ve önlenmesine yönelik çabalardır (Nadaf, 2023, s.155). Hızla gelişen tehdit ortamına karşı güvenlik çözümleri, sürekli öğrenme ve adaptasyon yetenekleri geliştirilir. Bununla birlikte davranışsal analiz sistemleri, kullanıcıların normal aktivite modellerini belirleyerek, anormal davranışları tespit etmekte ve potansiyel tehditleri proaktif olarak belirlemektedir. Örneğin, bir çalışanın normalde erişmediği verilere erişim denemesi yapması veya alışılmadık saatlerde sistemlere giriş yapması durumunda uyarılar oluşturulabilmektedir. Kamu ağlarında olağandışı veri transferleri, dışa açılan port hareketleri gibi işlemler analiz edilerek saldırı girişimleri erken tespit edilir (Karabulut ve Arslan, 2025, s.60).

İşletmelerin muhasebe denetimine yönelik hesapların kontrolünde çapraz denetim, ters bakiye, karşı hesap kontrolleri etkilidir. Muavin üzerinden çapraz

hesap kontrollerinde dikkate alınan aşağıdaki örnek bazı hesaplar verilmiştir (Şanlı, 4.11.2025, Kara ve Karan, 2023, ss.82-84)

- 100 Kasa hesabı 191, 391, 7'li grup, 6'lı grup, 320, 120, 131, 231, 195, 196, 335 hesapları ile tevsik sınırı üzerinde işlem yapılıp yapılmadığı kontrol edilmelidir.
- 102 Bankalar hesabının karşı hesabında 191, 760, 770 hesapların olması durumlarında belgelendirme yönünden inceleme yapılması, 300 veya 400 hesaplar varsa çekilen kredilerin işletme kredisi mi, yatırım kredisi mi olduğu, sigorta tazminat veya promosyon gelir hesabı ise bu işlemlerde fatura düzenlenip düzenlenmediği, 159 Peşin İthalat hesabı ise ithal edilen emtia veya iktisadi kıymet depoya teslim edilene kadar oluşan kur farkı veya finansman giderinin maliyete dahil edilip edilmediği. 780 Finansman Giderleri hesabı olan kayıtlar için, kredi faizlerinin dönemsellik ilkesine göre kayıtlara alınıp alınmadığı ve bu tutarın kredi anaparasını oluşturmadığı 102 hesaptan 3. şahıslara yapılan ödemeler karşılığı gider pusulası düzenlenip düzenlenmediği incelenmelidir. 120 hesabın karşılığı yalnızca 600 hesap ise neden 391 Hesaplanan katma değer vergisi (KDV) bulunmadığı irdelenmelidir. Benzer şekilde, 320 hesabın karşılığında 191 İndirilecek KDV yoksa neden KDV uygulanmadığı kontrol edilmelidir.
- Dövizli 320 hesapların karşı hesabı duran varlık ise sonrasında 320 hesabı için oluşan kur farklarının ilk yıl yatırım maliyetine eklenip eklenmediği kontrol edilmelidir.
- 120 ve 320 hesapların karşı hesaplarında 120 veya 320 hesap yer alıyorsa, bu işlemler için temlikname düzenlenip düzenlenmediği irdelenmeli, 320 ve 120 hesaplarda karşı hesap 646 veya 656 ise ödeme esnasında oluşacak KDV için fatura alınıp verilmediği kontrol edilmelidir.
- Stok, sabit kıymet ve gider hesaplarının karşı hesabı 360 olan durumlarda, tevkifatlı işlemler veya gelir vergisi kesintisi yapılan satırlardan örnekleme yöntemiyle inceleme yapılmalıdır.
- Yabancı kaynaklara ilişkin hesapların karşı hesabı 646, 656 veya 780 olan durumlarda, finansman gider kısıtlamasının kapsamda olup olmadığı ve netleştirme işlemlerinin doğruluğu irdelenmelidir.

Gelir İdaresi Başkanlığı ve Vergi Denetim Kurulu denetimlerinde banka hesap hareketlerinin artık “dolaylı tespit aracı” olmaktan çıkıp birincil delil olarak dikkate aldığı görülmektedir. Buna göre, banka hesap dökümleri (TL ve döviz cinsinden), IBAN temelli transfer trafiği yurt dışı para transferleri (Swift,

Western Union, Wise vb.), sanal POS ve dijital ödeme platformları (iyzico, PayTR, PayPal vs.), QR kodlu ödeme geçmişleri incelenir. Bu durumlarda risk göstergesi kabul edilen durumlar şunlardır: beyan dışı bırakılan düzenli havale ve EFT işlemleri, ticari faaliyetle ilişkilendirilebilecek ancak kayıtlara alınmayan IBAN tahsilatları, başkası adına açılmış hesapların (proxy hesaplar) fiilen mükellef tarafından kullanılması, POS cihazlarından gelen tahsilatların şahsi hesaplara yönlendirilmesi, şahsi hesapların ticari faaliyetlere aktif olarak entegre edilmesi. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi yönünden beyan dışı gelir veya kayıt dışı ticari faaliyet olarak değerlendirilebilmektedir (Başlı, 16.06.2025).

6. VERGİ DENETİMİ VE RİSK YÖNETİMİ

Klasik denetim yöntemleriyle yapılan inceleme oranlarının yaklaşık % 2 civarında olması mükellefleri denetlenme riskinin düşük olduğu hissi ile vergiye gönüllü uyumu da olumsuz etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Denetim elemanı kişi başına karşılık gelen mükellef sayısının fazlalığı denetimin etkinliği ve verimliliği konusunda yetersizliklerde bir argüman olarak görülmüştür (Avcı ve Demirci, 2016, s. 2238). Vergi denetiminde dijitalleşme, risk analiz tekniklerinin kullanımı, riskli mükellef tespitinde entegre bir sistem işletilmesi denetimde yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de sahte belge ile mücadelede etkili bir yöntem olarak anlık denetimler ve fiili tespitler yapılmasına imkân sağlayacak risk analiz sistemi geliştirilmiştir. Buna göre, 2024 yılı başından itibaren Kuruluş Gözetimli Analiz (KURGAN) projesi *“Risk Analiz Merkezinde geliştirilen KURGAN mükelleflerin kuruluş aşamasına odaklanan, sıfıncı gün mantığına göre çalışan, cari verilerle hesaplamalar yapan ve işlem riskini ölçen bir vergisel risk analiz sistemidir.”* (VDK, 2025). Risk yönetiminde yeni bir dönemi, önemli bir dönüşümü işaret eden bu sistem vergi beyannamesi vermemiş, potansiyel gelir ve harcama düzeyi ile vergi beyanları uyumsuz olan işletmelerin risk durumlarından haberdar edilmesi ve sahte belge kullanımının erken tespiti amacıyla mali müşavirlere danışmanlık rolü, bilgilendirme ve mesleki özen borcu ekseninde sorumluluk getirmiştir. Mali müşavirlerin KURGAN sürecini pasif bir izleyici olarak değil, aktif bir rehber ve koruyucu rolüyle yönetmeleri beklenmektedir (Çuhadar, 16. 10. 2025).

KURGAN, “Sahte Belge ile Mücadele Stratejisi” öncül olmak üzere ayrıca teknik takip dahil bir takım polisiye yetkilerinin kullanılarak suç örgütleri ile daha etkin mücadelede risk analizi ile desteklenmiş bir erken uyarı sistemidir. Bu sistemi destekleyen Vergi Usul Kanunu (VUK) 160/A madde hükmüne ile *“Mükellefiyet kaydının analiz ve değerlendirme sonuçlarına bağlı olarak terkinin”* düzenlenmesinin koşulları belirlenmiştir. Buna göre, *“mükellefiyet süresi, aktif ve öz sermaye büyüklüğü, ödenen vergi tutarı, çalışan sayısı, vergisel yükümlülüklerin*

yerine getirilip getirilmediği” gibi hususlar dikkate alınarak mükelleflerin vergisel uyum seviyeleri analiz edilir ve değerlendirilir. VDK’ nın “*Sahte ve Muhteriyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge (SMYİB) Kullanma ve 160/A İncelemelerine Yönelik Genelge*” ile risk göstergeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir (Kahraman, 2025).

- “*Yoklama sonucu iş yeri adresinde olunmaması, adreste başkasının olması ya da adresteki iş yerinin boş olması vb.*
- *İnceleme yapma yetkisi olanlara defterlerin ibraz edilmemesi,*
- *Düşük sermaye, hasılatı rağmen, yüksek tutarlı fatura düzenleme / organizasyon eksikliği,*
- *Sıklıkla adres değişikliği yapılması,*
- *1 yıldan kısa süre ile faaliyet, mükellefiyet tesis/Terkin,*
- *Sermaye / borç ile faaliyet hacmi ilişkisinde hasılatın sermaye tutarsızlığı ve borç kullanılmaması,*
- *Hissedar ve yönetim kurulu üyelerinin ortak veya müdürlerin sahte belge düzenleyen yapılarda yer alması,*
- *İşyeri, depo, çalışan sayısı, makine-techizat, üretim ve envanter yapısı,*
- *Yüksek satış hasılatına rağmen matrah beyan etmeme veya zarar beyanı,*
- *Alıcı-satıcı arasında olağandışı faturalı işlemler,*
- *KDV iade işlemlerinde sahte belge düzenleyici firmalarla bağlantı,*
- *Mükellefin faaliyetinin riskliler listesinde olması”*

Sistem geçmiş veriler üzerinde de çalışabilmekte ve geçmiş verilerden makine öğrenmesi teknikleri kullanılarak çıkarımlarda bulabilmektedir. Sahtecilik fiilleri ile herhangi bir şekilde temas etmiş kişilerin, olayların, eylemlerin bir örüntüsü olan vergi istihbarat sistemi (VİS) raporlarından girdi sağlanmaktadır (VDK, 2025). Ticaret sürecindeki anormallikleri tanımlamada daha fazla farkındalık sağlamasında risk göstergeleri (**kırmızı bayraklar**)’ den faydalanılmaktadır. Risk göstergeleri dört kategoriye ayrılmaktadır: Yapısal risk göstergeleri; ticari işlemde yer alan tarafların yasal şekli ve/veya yapısı, ticari faaliyetleri, ayak izi ve mevcudiyeti ile ilgilidir. Ticari belge ve emtia risk göstergeleri; sözleşmeler, faturalar ve değerlendirme/miktar raporları gibi ticari belgelerle ilişkili potansiyel riskleri vurgular. Ticari faaliyet risk göstergeleri; tarafların yürüttükleri ticari işlemlerin niteliklerini dikkate alır. Hesap ve işlem faaliyeti risk göstergeleri ise işlem yapan tarafın hesabını nasıl kullandığına ilişkin davranışları ve bununla ilgili herhangi bir değişikliği (nakit kullanımındaki artış veya önemli ticaret hacmi/değer farkları gibi veriler) dikkate alınır (Turan,2025, s.97).

Vergi kaçakçılığı yöntemleri giderek daha karmaşık hale gelmekte ve faillerin faaliyetlerini gizlemek için karmaşık şirket ve işlem ağları oluşturdukları kurumsal ağları içermektedir. Büyük hacimli işlemler ve veri kalitesiyle ilgili sorunlar, mevcut vergi denetim tekniklerinin bu tür kaçakçılığı tespit etmede etkisiz kalmasına neden olmaktadır. Yapay zeka teknolojilerinin yaratacağı kümeleme algoritmaları, aynı anormallikleri bildiren bir dizi işletmeyi belirleyebilmekte bu da organize vergi kaçakçılığının tespit edilmesini kolaylaştırabilmektedir. Bu tekniklerin alan bilgisiyle birleştirilmesi, vergi dairelerinin tespit çerçeveleri oluşturmaya ve ortaya çıkan risklerle proaktif olarak başa çıkmasına olanak tanımaktadır (Küçük vd., 2025, ss.7-27). Bu yaklaşımda dijital çok sayıda verinin sektörlerin ihtiyaçlarına uygun kullanılabilir hale getirilmesi için yöntem ve sistemler geliştirilmektedir. “Veri madenciliği” adı verilen disiplin ile veriler çeşitli istatistiksel metotlarla analiz edilmekte ardından kurumların karar verme sürecine katkıda bulunmaktadır. Kanıta dayalı kamu politikası yapımı ve bilgi toplumu gibi gelişmelere dayalı olarak büyük veri, veri madenciliği ve bunlarla ilişkili yeni teknolojilerin kamu hizmetlerine entegrasyonu bu süreci hızlandırmıştır (Demirci, 2018, s.2). Örüntülerin belirlenebilmesini sağlayan, yapılacak araştırmaya ve veri tipine uygun veri madenciliği ve makine öğrenimi teknikleri sektörler, faaliyet konularına, amaçlarına göre geliştirilmektedir. Veri madenciliği yöntemlerinin kullanılması geleneksel veri tabanı teknolojilerine kıyasla vergi idarelerine farklı kaynaktan verilerin işlenmesi ile bilgi üretme sürecinde zaman tasarrufu, maliyet, hızlı karar almak, denetimde kapasite artışı gibi çeşitli avantajlar kazandırmaktadır (İlgün, 2020, s.12). Gerçek zamanlı denetim ile birlikte kayıt dışı faaliyetlerin tahminleme ile önlenebilme fırsatını sunmaktadır. Vergi idareleri için yapısal olan bu dönüşümde denetimin uzaktan ve sürekli gerçekleştirilmesine imkan sağlamaktadır (İlgün, 2020, ss.1,6). İnteraktif Vergi Danışmanı uygulaması ile vergi türleri ve temel vergilendirme süreçlerine ilişkin gerekli bilgilere ulaşabilmekte ve mükellefiyet durumlarına uygun yükümlülükleri içeren kişisel vergi takvimlerini oluşturabilmektedirler. Örneğin, Sahte Belge Risk Analiz Programı (SARP) ile risk ölçütleri önceden belirlenmiş tüm faal KDV mükelleflerinin sahte belge veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenleme risklerini aylık olarak ölçerek detaylı analiz imkânı sağlayan programda, mükellef beyanlarından elde edilen bilgilere uygulanan sorgulamada mükellefin skorları oluşturulmaktadır (Eyüpgiller, 2023, s.94).

VDK, hızla yaşanan dönüşümde, geleneksel yöntemler yerine veri odaklı ve analitik yaklaşımlar ile cari denetim modeli uygulamaktadır. Mali idare yapay zekâ destekli risk analizi, çapraz veri eşleştirmeleri ve sektör odaklı inceleme gibi araçlarla denetim hacmini artırmaktadır. Vergi danışmanları, mali müşavirler ve hukukçular açısından bu yeni denetim sistemine uygun risk analiz süreçleri ve ön kontrol sistemleri geliştirilmesi, mesleki uygulamanın yapısında

eş zamanlı uyumu kaçınılmaz kılmaktadır. VDK, “*Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Eylem Planı*” kapsamında ileri analiz teknikleri diğer adıyla yapay zekayla her türlü bilgi, veri ve istatistiği toplamak suretiyle oluşturduğu Risk Analiz Sistemi (RAS) üzerinden mükelleflerin faaliyetlerini gruplar ve sektörler itibarıyla analiz etmek ve karşılaştırmalar yapmak suretiyle risk göstergelerine uygun sinyalleri değerlendirmektedir. Uyarıcı bu sinyallerle mükelleflerden gözetim ve denetim programı kapsamında bilgi yazıları istenmektedir. Bu sistemde mükellefin yükümlülüklerini yerine getirirken davranışsal yaklaşım politikaları çerçevesinde vergiye gönüllü uyumun hızlı ve etkili sonuç vermesi amaçlanmaktadır (Tolu, 22. 04. 2025).

Yüksek riskli mükellef davranışları incelendiğinde, vergi matrahını azaltmak amacıyla gelir azaltıcı, gider ve maliyetleri artırıcı fiiller ile karşılaşılmaktadır. Dijitalleşme ile muhasebe hileleri daha hızlı ve kolay tespit edilir hale gelmiştir. Vergi kaçakçılığı kapsamında hile kabul edilen eylemler incelendiğinde, genellikle, şu şekilde bir örüntü gözlemlenmektedir (Özçelik, 2018, s.497; Sağlam, 13. 05. 2025).

- Paravan şirket ya da şahıslar kullanarak hasılatı başkasına ait kılmak, vergi mükellefiyet avantajlarından faydalanmak,
- Sahte fatura düzenleme yoluyla gerçek olmayan mal ve hizmet satışları kayıtları oluşturmak,
- Gerçek ticari faaliyet olmadığı halde, ticari faaliyeti gerçek olan işletmeler ile komisyon karşılığı ve sahte fatura düzenleyerek işlemleri yürütmek,
- Belgelerin defterlere eksik tutarlarla kaydedilmesi,
- Cari döneme ilişkin gelirin gelecek döneme kaydırılması,
- Bedeli peşin alınmış, kapalı faturanın, açık fatura gibi kayıtlara yansıtılması ve ya tahsilatların kısmen kayda alınmaması,
- Üretim maliyetinin tespitinde kullanılan teknikler ile üretilen mal miktarının gizlenmesi, örneğin randıman analizinin gerçeği yansıtmaması,
- Dövizli alacaklarda kur farklarını hesaplamamak ya da taksitli satışlar ya da geç ödemeler dolayısıyla müşterilerden alınan vade farklarını kaydetmemek,
- Yüksek fiyattan satılan duran varlığın düşük bedelle satılmış gibi gösterilmesi,
- Tahsil edilen alacakların tahsil edilmemiş gibi gösterilmesi,

- Satış geliri elde edildiği halde avans kaydında gösterilmeye devam edilmesi, gelirin gizlenmesi ya da dönemin ertelenmesi,
- Ortakların şahsi ihtiyaçları için işletmeden çektiği nakitlerin, bedelsiz çektiği stokların gizlenmesi,
- Teminat amacıyla verilen paranın, üçüncü kişilerce tahakkuk ettirilen faizlerin kaydedilmemesi, ciro primi gibi dolaylı gelir unsurlarının kayıt dışı bırakılması,
- Gelecek döneme ilişkin bir giderin cari döneme kaydedilmesi, dolayısıyla giderlerin yüksek ölçüde dönemsel gider olarak kaydedilmesi,
- Departmanlar arası performans karşılaştırmalarını bozmak amacıyla işletmeye hizmet eden güvenlik giderlerinin yalnızca üretim birimine yüklenmesi
- Mevzuata aykırı olarak şüpheli alacaklar için gider kaydedilmesi ya da değersiz alacak gibi dikkate alması,
- Mevzuata aykırı olarak amortisman ayrılması,
- Ortaklara ya da yakınlarla hayali avans kaydı yapılması, taksitli borçların ödenmiş gibi kayıt gösterilmesi, gider kayıtlarının mükerrer yapılması.
- Hesaplanan KDV miktarı fazla olan firmadan komisyon veya menfaat karşılığı gider faturası temin edilmesi vb.

Bu eylemler vergi kaçırma amacı ve niyeti ile gerçekleşebilir. Ayrıca, mevzuata uygun olmayan vergi indirim, iade, teşvik mekanizmasına yönelik agresif planlama amaçlı kötü niyet ve vergi dolandırıcılığı içeren işlemler görülebilmektedir.

- Nakit ya da banka ve finans kurumları aracılığıyla yapılan tahsilatların brüt satış hasılatına intikal ettirilip ettirilmediği,
- Maliyet hesaplarına aktarılan tutarların doğruluğu,
- Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında safi kurum kazancı, zarar mahsubuna ilişkin işlemlerin doğruluğu ve indirimler, indirim olarak dikkate alınması mümkün olmayan giderlerin kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınıp alınmadığı, istisna uygulamalarında gerekli şartların sağlanıp sağlanmadığı,
- Vergi güvenlik müesseseleri ile ilgili uygulamaların doğruluğu kontrol edilmelidir.

Ticari faaliyetlerin gerçeği yansıtır yansıtmadığı, olağan akıştan sapmalar vb. durumların tespitinde VUK 160/A hükmü ile birlikte veri havuzunda risk düzeyi tespit edilir. Mükellefin kendine ait beyannameleri ve bildirimleri, sicil durumu, ortaklık bilgileri, tahakkuk, tahsilat durumu ve mükellefiyete ilişkin diğer bilgilere (kapasite raporu, yatırım teşvik belgesi) bakılır. Bu verilerin mükellefin aktif ve öz sermaye büyüklüğü, mükellefe ait iş yerinde bulunan makine, teçhizat, demirbaş, taşıt, bilgileri ve çalışan sayılarıyla üretim veya faaliyet kapasitesi ile kendi beyan ve bildirimlerinin birbiriyle uyumu değerlendirilir. Ayrıca mükellef hakkında daha önce düzenlenmiş sahte belge düzenleme ya da kullanma raporunun varlığı ya da alış veya satış yaptığı mükellefler hakkında sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenleme/ kullanma raporları olumsuz tespit bilgileri dikkate alınır. Ortaklık yapısı gibi bilgilere bağlı olarak analiz ve değerlendirmeler yapılmakta, mükellefin sahte belge düzenleme açısından riskli görülmesi halinde ilgili mükellefiyet terkin işlemlerine başlanması amacıyla defterdarlık/ vergi dairesi müdürlüğüne bildirilmektedir (Kurt, 2025, s.76). VUK 160/A hükmünün gereği ile Mükellef Bilgi Raporu (MBR) elden edilen bilgilerin birlikte değerlendirilmesi neticesinde, mükellefin finansal davranış modeli ortaya konmaktadır.

Davranışsal analiz sistemleri, karmaşık hale gelen insan davranışlarında anomalileri tespit etmede etkili sistemlerdir. Tarihsel süreçte vergi denetiminde hile tespit çalışmalarına bakıldığında; mükellefler zamanla daha fazla vergi kaçırma yöntemlerine başvurdukları görülmektedir. Hile işlemlerini, faaliyetlerini gizlemek, karmaşık şirket ve işlem ağları için kurumsal ağlar oluşturdukları görülmektedir. Büyük hacimli işlemler ve veri kalitesiyle ilgili sorunlar karşısında klasik vergi denetim teknikleri riskli mükellefi tespit etmede etkisiz kalmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin yaratacağı kümeleme algoritmaları, aynı anormallikleri bildiren bir dizi işletmeyi belirleyebilmekte bu da organize vergi kaçakçılığının tespit edilmesini kolaylaştırabilmektedir. Bu tekniklerin alan bilgisiyle birleştirilmesi, riskin yüksek doğrulukta tespitine olanak tanımaktadır (Küçük ve Şanlı, 2025, ss.7-27). Mükellefin tüm davranışlarını kapsayacak veri bilgi istihbaratı risk analizinde önemlidir. Mali verilerin analizinde “kim, hangi davranışı ile riske neden oldu” sorusu araştırılırken, stok, depo, envanter kayıtları, POS- banka uyumu, cari hesaplar, sevkiyat, tedarik zincirleri vd verilerin gerçek duruma uygunluğu kontrol edilmekte, anomalikler, tutarsızlıklar anında test edilmektedir. Bu yeni modelde meslek mensupları mükelleflerine erken uyarı mekanizması kurmalı, cari denetime hazır hale getirmelidir.

Üretim işletmeleri için denetimde “Randıman Analizi” öncül teste tabi olmaktadır. İşletmelerde doğru maliyetin hesaplanması bakımından indirekt giderlerin dağıtımında/ dağıtım anahtarlarının hatalı ya da keyfi belirlenmesi,

yanlış dağıtım anahtarı seçimi, bazı ürün veya hizmetlerin maliyetlerini olduğundan farklı gösterebilir, stok değerini, dolayısıyla satılan mamulün maliyetini ve gelir tablosunda yer alan faaliyet kârını etkileyerek, beyan edilecek kurum kazancında sapmalara yol açar. Örneğin, genel yönetim giderlerinin büyük bir bölümü üretim maliyetine yüklenirse, bu durum stok maliyetinin artmasına, kârın düşmesine, kurumlar vergisi matrahının aşınması sebep olmaktadır. Diğer taraftan ürün maliyetlerinin yanlış hesaplamasına, fiyatlandırma stratejilerinin bozulmasına, yanıltıcı kârlılık analizleri yapmasına yol açmaktadır (Sağlam, 13.05.2025).

Risk analizinde faydalanan modellerden biri de karar ağacıdır. Vergi kaçakçılığında yüksek riskli mükellef tespitinde, örneğin, yeni kurulmuş bir firmanın, iktisadi, ticari ve teknik icaplara uygun bir faaliyet yürütüp yürütmediği karar ağacı yöntemi ile test edilebilmektedir. Örneğin, sahte belge düzenleyicisini tespit edebilmek amacıyla belli sorular sorularak büyük veride yer alan bilgilerin belli sınıflara ayrılması ve anlamlandırılması sağlanmaktadır. İktisadi değeri kullanma biçimi, fire ve randıman oranları, bedelsiz yapılan işler, temelde hayatın olağan akışına aykırı olan ve mutad olmayan iş ve işlemler incelemeye alınır. Sektördeki diğer firmaların ortalaması üzerinden test edilmiş cevaba göre mükellef tarafından alınan veya satılan mal ve hizmetler dikkate alınarak mükelleflerin veya faturaların durumu üzerinden dallara ayrılmış ve nihayetinde belli oranlara, ödeme ve tahsilat şekillerine veya karlılık düzeyine bakılarak firma hakkında durum tespiti yapılır ve bunun üzerinden mükellefin risk seviyesini üzerinde bir kanaata varılır. Bu çalışma diğer istatistiksel verilerle birlikte veri analizini güçlendirir. Karar ağacı yönteminde yer alan düğüm noktaları; ödenmiş sermaye tutarı, çalışan sayısı, hatalı ödeme tespiti, mükellefin veya kurumun mal varlığı bilgileri, yuvarlanmış fatura tutarları, aynı kişi veya kuruma müteselsil numaralı fatura düzenlenmesi, resmi tatil günlerinde tahsilat veya ödeme yapılması, çek ile ödeme ve tahsilat oran kontrolü şeklinde çeşitlendirilebilir. Karar ağacı algoritması oluşturulurken; mükellefin ortakları veya müdürü hakkında daha önce olumsuz bir tespit var mı bakılması, ortakların veya müdürün kimlere vekalet verdiği, mükellefin alıp-sattığı ticari mal bakımından organizasyonunun, ekipmanının, taşıtının ve işin gerektirdiği sayıda çalışanın fiilen var olup olmadığı; emtia alımlarının ve satımlarının faaliyet koluyla ilişkisi, beyanname ve bildirim verileri, mali tabloları, çapraz sorgular, banka hareketleri, karlılık oranı, söz konusu ticaret için zorunlu olan diğer işlemlerin gerçekleştirilme şekli, mükellefin ekonomik durumu, ödenmiş sermayesi ile söz konusu dönemde yaptığı iş hacmi arasındaki tutarlılık, işlemlerdeki yuvarlanmış fatura tutarı yoğunluğu ve mükellefin vergi ödevlerini yerine getirirken gösterdiği özen dikkate alınarak mükellef

hakkında risk durum tespiti ve puanlaması yapılabilmektedir (Güneş ve Arslan, 2023, s.54).

7. BİR İŞLETME ÖRNEĞİNDE HİLE DENETİMİ

Adli muhasebeciler, borçlu, iflası düşünüen veya halihazırda iflas etmiş kişi veya kuruluş adına ya da alacaklılar, yani ödemesi yapılmamış kişi veya kuruluşlar adına tutulabilir. Bu görevin rolü, mali işleri yönetmede, gizli varlıkları aramada, iflas öncesi transferleri tespit etmede, alacaklıları tatmin etmek için kullanılacak fon ve varlıkları geri almada veya iflas başvurusunun çözümlenmesinde kullanılacak işletme değerlemelerini gerçekleştirmede kayyuma yardımcı olmak olabilir. Adli muhasebeciler ayrıca, ek varlıkların olup olmadığını veya başvurudan hemen önce herhangi bir ödeme yapıp yapılmadığını belirlemek isteyen alacaklılar tarafından da tutulabilir (Silverstone vd.,2012, s.8). Örnek uygulamada işletmenin defter kayıtlarında mali verileri borca batık değil iken bilanço verilerinden hareketle gerçeği tespit etmeye yönelik işlemler sonrasında borçlarını ödeme sıkıntısı içinde ve mali anlamda zorda olduğu ve borca batık olduğu tespit edilmiştir.

7.1. Mali İnceleme ve Değerlendirmeler

Şirketin A ve B iki ortaklı olup X ve Y ürünlerinin depolandığı ve satışının yapıldığı mağazaları bulunmaktadır.

Şirket ortaklarının bilgi, pay adedi ve sermaye tutarları aşağıda gösterilmiştir.

Ortağın adı	Pay adedi	Sermaye tutarı TL
ORTAK A	74	8.180.700,00
ORTAK B	26	2.874.300,00
	+ -----	+ -----
Toplam....	100	11.055.000,00

Tablo1. AB Mefruşat San Tic Ltd. Şti. Aktifleri (Varlıklar)

AB MEFRUŞAT SAN TİC LTD ŞTİ		
AKTİF (VARLIKLAR)		
	Önceki Dönem	Cari Dönem
I- DÖNEN VARLIKLAR	0,00	35.082.956,91
A-HAZIR DEĞERLER	0,00	-78.597.827,07
1-KASA	0,00	36.137,86
3-BANKALAR	0,00	161.385,08
4-VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)	0,00	78.795.350,00
5-DİĞER HAZIR DEĞERLER	0,00	0,00
C-TİCARİ ALACAKLAR	0,00	65.878,39
1-ALICILAR	0,00	65.878,39
D-DİĞER ALACAKLAR	0,00	28.309,28
5-DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	0,00	28.309,28
E-STOKLAR	0,00	111.462.324,03
4-TİCARİ MALLAR	0,00	52.324.659,32
7-VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI	0,00	59.137.664,70
G-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	0,00	4.118,22
1-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	0,00	4.118,22
H-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0,00	2.120.154,06
1-DEVREDEN KATMA DEĞER VERGİSİ	0,00	1.678.035,33
2-İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	0,00	222.899,89
4-PEŞİN ÖDENEN VERGİLER VE FONLAR	0,00	165.618,84
5-İŞ AVANSLARI	0,00	53.600,00
II- DURAN VARLIKLAR	0,00	2.609.892,94
D-MADDİ DURAN VARLIKLAR	0,00	2.537.611,37
1-ARAZİ VE ARSALAR	0,00	134.000,00
3-BİNALAR	0,00	878.960,40
5-TAŞITLAR	0,00	1.603.271,98
6-DEMİRBAŞLAR	0,00	735.427,04
8-BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	0,00	827.466,98
9-YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	0,00	13.418,93
E-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	0,00	71.672,41
5-ÖZEL MALİYETLER	0,00	71.672,41
G-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	0,00	609,16
1-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	0,00	609,16
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	0,00	37.692.849,85

Şirketin, 31.05.20XX günü aktif toplamı 37.692.849,85 TL olduğu Tablo 1 de görülmektedir. Şirketin gerçek aktif toplamını tespit edebilmek için :

- Özel maliyetler Hesabı..... : 71.672,41 TL,

- Gelecek yıllara ait gider ve gelirler Hs.....: 609,16 TL

+ -----

Toplam..... 72.281,57 TL.nın aktif toplamından düşülmesi gerekmektedir. Bu durumda şirketin 31.05.20XX tarihi itibariyle aktif toplamı

(37.692.849,85-72.281,57) =37.620.568,27 TL. dir.

Tablo2. AB Mefruşat San Tic Ltd. Şti. Pasifleri (Kaynaklar)

PASİF(KAYNAKLAR)

	Önceki Dönem	Cari Dönem
I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	17.087.572,00
A-MALİ BORÇLAR	0,00	4.853.075,32
1-BANKA KREDİLERİ	0,00	4.853.075,32
B-TİCARİ BORÇLAR	0,00	11.556.350,72
1-SATICILAR	0,00	11.556.350,72
5-DİĞER TİCARİ BORÇLAR	0,00	0,00
C-DİĞER BORÇLAR	0,00	0,00
4-PERSONELE BORÇLAR	0,00	0,00
F-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	0,00	406.073,83
1-ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	0,00	264.804,84
2-ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	0,00	141.269,00
3-VADESİ GEÇMİŞ ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	0,00	0,00
G-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	0,00	0,00
1-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	0,00	0,00
2-DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ (-)	0,00	0,00
I-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	272.072,13
1-HESAPLANAN KDV	0,00	272.072,13
2-DİĞER KDV	0,00	0,00
II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	8.092.962,86
A-MALİ BORÇLAR	0,00	8.092.962,86
1-BANKA KREDİLERİ	0,00	8.092.962,86
B-TİCARİ BORÇLAR	0,00	0,00
2-BORÇ SENETLERİ	0,00	0,00
C-DİĞER BORÇLAR	0,00	0,00
1-ORTAKLARA BORÇLAR	0,00	0,00
III- ÖZ KAYNAKLAR	0,00	12.512.314,99

A-ÖDENMİŞ SERMAYE	0,00	11.055.000,00
1-SERMAYE	0,00	11.055.000,00
2-ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-)	0,00	0,00
D-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	0,00	636.064,03
1-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	0,00	636.064,03
F-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	0,00	0,00
1-DÖNEM NET KARI	0,00	821.250,96
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	0,00	37.692.849,85

Yukarıda Tablo 2 verilerinde görüldüğü üzere şirket defter kayıtlarına dayalı olarak düzenlenen 31.05.20XX tarihli bilanço kapsamında şirketin aktif toplamı 37.692.849,85 TL, borçlar toplamı da 25.180.534,86 TL olup, aktif toplamı borçlar toplamını karşılamaktadır. Diğer bir ifade ile şirket **defter kayıtlarına göre 31.05.20XX tarihi itibarıyla borca batık durumda değildir.**

Şirketin 31.05.20XX gün itibarıyla öz varlığının tespit edilmesinde aşağıdaki kalemler dikkate alınmaktadır.

- Sermaye Hesabı.....: 11.055.000,00 TL
- Geçmiş yıl kârları.....: 821.250,96 TL
- Dönem net kârı (31.07.2013).....: 245.149,54 TL

+ -----

Öz varlık toplamı.....: 12.121.400,50 TL

=====

Bilanço verilerine göre, şirketin kayıtlı sermayesi 11.055.000,00 TL olup, bu sermayenin tamamının ödendiği tespit edilmiştir. Şirketin 31.07.20XX tarihi itibarıyla ortaklarına borcu olmadığı, ortaklarından alacağı bulunmadığı anlaşılmıştır. Defter kayıtlarında, takas. rehin ve blokajla ilgili işlemlere rastlanmamıştır.

Dönen varlıkları (Kısa süreli aktifleri) 35.082.956,91 TL

Kısa süreli yabancı kaynakları (borçları) 17.087.572,00 TL

Şirket dönen varlıkları ile kısa süreli borçlarını tamamen karşılamaktadır.

Görüleceği üzere, şirketin defter kayıtlarına göre; 31.05.20XX tarihi itibarıyla Öz Varlığı 12.121.400,50 TL olarak hesaplanmıştır. Şirket defter kayıtlarına göre 31.05.20XX tarihi itibarıyla borca batık değildir. Ancak, şirketin gerçek değerini tespit etmeye yönelik çalışmada iktisadi kıymetleri değerlemeye tabi tutulduğunda, bu değerlendirme kapsamında, şirketin fiilen borca

batık durumda olduğu görülmektedir. Bu kapsamda borca batıklık bilançosu düzenlenmesi için gerekli çalışmalar yürütüldüğünde işletme verileri farklı okunmaktadır. Buna göre öncelikle aktif kalemleri içinde, ticari mallar stok olarak, demirbaşlar, taşıtlar ile bina, arsa/arazi'lerin kayıtlı olduğu görülmüş sabit kıymetlerin reel değerleri tespit edilmiştir.

31.05.20XX tarihi itibarıyla bilançoda kayıtlı olan sabit değerler ve emtiaların tespit edilmiş değerleri aşağıdaki Tablo 3 te verilmektedir.

Tablo 3. Bilançoda Kayıtlı Sabit Varlıklar ve Stokların Değerleri

	Bilanço Verileri (TL)
Ticari Mallar	52.324.659,32
Arazi ve Arsalar	134.000,00
Binalar	878.960,40
Taşıtlar	1.603.271,98
Demirbaşlar	735.427,04
Toplam	55.676.318,74

Tablo 3'te verilen toplam değerden amortismanlar (827.466,98 TL) çıkartılınca bilançoda kayıtlı net değer 54.848.851,76 TL olarak tespit edilmiştir.

Stok emtia, arsa ve bina maliyetleri ile taşıtlar ve demirbaşların aktif değerleri üzerinde yapılan reel değerleme ile defter kayıtlarına göre iktisadi kıymetlerin net değerleri olan (+/-) farkın bilanço kalemlerine dahil edilmesi gerekir.

Şirketin perakende satış mağazalarında yapılan envanter çalışmasında inceleme, sayım ve tespitler neticesinde, perakende satış barkod sistemi ile çalışıldığı, işletme kayıtlarında bulunan stok adetleri ile yapılan sayım neticesinde, ürün miktarının kaydi veri ile uyumlu olduğu ve maliyet bedeli değerlendirildiği görülmüştür. Ancak, ana depoda yapılan sayımda 31.05.20XX tarihi itibarıyla tespit edilen 4.896.415,34 TL tutarındaki ürünün mevcudunun 1.180.724,25 TL eksik beyan edildiğini, ana depodaki ürün stok tutarının gerçekte

(4.896.415,34 + 1.180.724,25) = 6.076.804,59 TL olduğu tespit edilmiştir.

Maliyet bedeli ile tespit edilen emtiaların ;

X ÜRÜNÜ..... : 31.655.315,47 TL

Y ÜRÜNÜ.. : 2.462.005,45 TL

+ -----

Toplam..... 34.117.320,92 TL

=====

31.05.20XX günü itibariyle stokların tespit işlemi değerlemesinde dikkate alınan hususlar şunlardır; ürünlerin satışının ürün özelliği gereği sezon sonu olması, geçmiş dönemlere ait depolarda ürünlerin bulunduğu bu ürünler için, maliyet bedeli ile değerlendirilen bu ürünlerde ortalama % 5 reel değer düşüklüğü meydana geldiği kabul edilmiştir. Bu durumda, maliyet bedeli ile değerlendirilen 31.655.315,47 TL tutarındaki ürünlerin reel değeri 30.071.442,50 TL olarak hesaplanmıştır. Ürünlerin reel değer tutarına, diğer ürünlerin maliyet bedeli tutarı ilave edildiğinde; 31.05.20XX tarihli stok emtia tutarı (30.071.442,50 + 2.462.005,45) = 32.533.447,95 TL olarak hesaplanmıştır.

İktisadi kıymetlerin uzmanlar tarafından reel değer tespit çalışmalarına ilişkin hesaplanan değerler aşağıdaki Tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. İktisadi Kıymetlerin Reel Değerleri

	Reel Değerler (TL)
Ticari Mallar	32.533.447,95
Arazi ve Arsalar	1.474.000,00
Binalar	1.876.000,00
Taşıtlar	1.408.675,00
Demirbaşlar	89.009,50
Toplam	37.381.132,45

Reel Değer Artış/Azalışının Tespiti aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

Şirketin varlıklarında ticari malların ve sabit kıymetlerin,

Kayıtlı net değeri..... 54.848.851,76 TL

Reel Değerler toplamı..... 37.381.132,45 TL

Reel Değer Azalışı.....(-).. 17.467.719,31 TL

İktisadi kıymetlerin rayiç değerleri dikkate alındığında Net Aktif Değer ile Rayiç Değer arasındaki Reel Değer azalış Farkı olan (-)17.467.719,31 TL değerinin gerçek bilanço değerinin tespiti bakımından bilanço aktif toplamından düşülmesi gerekmektedir.

Bu ekleme ve çıkarmalar dahilinde şirketin 31.05.20XX tarihi itibarıyla aktif toplamı olan 37.620.568,27 TL'den, reel değer azalış farkı olan (-) 17.467.719,31 TL. nin düşülmesi neticesinde, şirketin aktif toplamı olan $(37.620.568,27 - 17.467.719,31) = 20.152.848,96$ TL toplamından, aynı tarih itibarıyla pasif toplamı olan 25.180.534,86 TL nin düşülmesi durumunda şirketin $(20.152.848,96 - 25.180.534,86) = (-)5.027.685,90$ TL. **eksi Öz varlığa sahip olduğu**, bu durumda **gerçekte borca batık durumda olduğu** görülmektedir.

8. SONUÇ

Dünyada yaşanan skandallar ve küresel etkileri ile mücadele politikaları dijitalleşme ile yeni bir boyut kazanmıştır. Riskler belirsizlik ortamının bir sonucu olduğu için risklerin önlenmesi öncelikli amaçtır. Bu noktada adli muhasebecilerin şüpheli işlem olarak başlattıkları araştırmalar sürdürülebilir destekle sundukları danışmanlıklar işletmelerde kurumsal yapıyı güçlendirmektedir.

Hile denetiminde araştırmacı, soruşturmacı niteliği ile adli muhasebeci ünvanına sahip meslek grubu suiistimalleri önleme ve tespit etmede etkili rol oynamaktadır. Proaktif yaklaşımla riski yönetme anlayışında hile tespiti için meslekte farklı uzmanlık alanları ve yetkinliklerin gerekliliği görülmektedir. Bu noktada dünyada hile denetiminde uzman olan adli muhasebeciler bilgi teknolojileri, analiz teknik ve yöntemlerinden faydalanan muhasebe hukuk, işletme bilimine ilişkin verileri okuyan, risk göstergelerini değerlendiren uzmanlardır. Dünya örneklerine bakıldığında adli muhasebe olarak bilinen uzmanlık alanında muhasebe, finans bilgilerinin hukuk ile kesiştiği bilgi teknolojileri ve veri biliminden faydalanıldığı alanlar hızla gelişmektedir. Bu gelişme şüpheli işlemlerde hile denetimi, yolsuzluk ve suiistimallerin araştırılması ve önlenmesinde öncelikli olarak öne çıkmaktadır. Günümüz mali müşavirleri bağımsız denetçi, iç kontrol uzmanı, konkordato komiseri, şirket değerlendirme uzmanı gibi farklı ünvanlar aldığında eylem ve işlemlerinde aynı zamanda denetim ve risk yönetim tekniklerinden faydalanmaktadır. Ancak daha kapsayıcı donanım ve eğitim ile gelişmiş ülke örneklerinde görülen adli muhasebecilik mesleğinin Türkiye’de icra edilmesi kurumsal yönetim ve denetim başarısı dolayısıyla risk yönetiminde ihtiyaç duyulan bir meslek alanı haline gelmiştir. Nitekim çalışmada açıklandığı üzere muhasebe ve vergi denetiminde anlık denetimin sürdürülmesinde gerekli beceriler, hile denetiminde gerekli şüpheli işlem tespiti adli muhasebe mesleğinin faaliyet alanı ile örtüşmektedir.

Hile yöntemlerinin muhasebe tekniği ve vergi mevzuatı bakımından tespitinde örnekler verilmiştir. Sonuçları farklı etkiler oluşturmakla birlikte işletmenin ilişkili taraflarına yanıltıcı bilgilendirme, yanlış kararlar alınması sonuçlarını doğurmaktadır. Mali verilerde gerçeği gizlemek üzere yürütülen muhasebe operasyonlarında bilançolar makyajlanmakta, varlıklar olduğundan daha iyi gösterilerek hissedarlar, yatırımcılar, ortaklar, kredi finans kuruluşları yanıltılmaktadır. Muvazaalı gerçekleştirilen bazı işlemlerde ise şirket varlıkları olduğundan daha kötü, işletme borçları gerçeğinden daha yüksek gösterilmekte, kazanç işletme dışına kaçırılmakta, gelirleri düşük, giderleri yüksek gösterecek manipülasyonlar için karmaşık ağlar oluşturulmaktadır. Vergi matrahını azaltmaya yönelik işlemlerde işletmenin varlıklarından ve kazancından başka şirketlere veya menfaat temin eden kişilere yasal olmayan transferler ile vergi dolandırıcılığı amaçlanmaktadır. Gerçeğe aykırı yürütülen tüm işlemler risk yönetiminde ve hile tespitinde uzman profesyoneller tarafından denetimi gerektirmektedir. Şüpheli işlemlerin araştırılması ve soruşturulmasında adli muhasebe mesleği uzman profesyonel olarak görev almaktadır. Türkiye’de muhasebe ve vergi alanında karşılaşılan dolandırıcılık vakaları uluslararası ticarete karmaşık ilişkiler içinde görünürlüğü artmıştır. Adli muhasebe mesleğinin gerek kayıtdışı ekonomiden kaynaklı kayıplar gerek kamu ve özel sektörde ilgili diğer tüm tarafların menfaatlerinin koruması amacıyla bir meslek ünvanı olarak tanınması mevzuatta yer alması beklenmektedir.

Muhasebe ve vergi denetiminde belge, defter beyan takibinde yürütülen klasik denetleme yöntemleri yerini dijitalleşme ile yeni bir döneme bırakmıştır. Bu bir dönüşüm niteliğinde istatistiksel yöntemler, yapay zeka temelli modellerin olduğu davranışsal analizlerin dahil edildiği “sürekli denetim” dönemini başlatmıştır. Mesleğin yapılanmasında veri okuryazarlığı, veri doğrulama becerileri ön plana geçmektedir. Bilgi teknolojileri ve veri biliminde yaşanan ilerlemelerde makine öğrenimi var olan verilerden tahminleme yapan algoritmalar veri kümelerini faydalı bilgilere dönüştürmekte, kullanılan bu verilerin temiz, doğru olması elde edilen öğrenme çıktıları ve alınacak kararlar da yüksek doğruluk oranı sağlamaktadır. Dijital denetim KURGAN ile meslekte dönüşümü başlatmaktadır. Bu mesleğe yeni bir model, yeni sorumluluk alanı, yeni bir denetim kültürü, yeni bir mesleki disiplin sunmakta, risk yönetiminde tehditleri fırsat olarak değerlendirmeye dönüştüren bir erken uyarı sistemidir.

“Modern bir muhasebe evrimi olarak” dönüşümün yaşandığı bu süreci içselleştirmek için muhasebe, finans, işletme bilimi alanında işlem odaklı davranışsal analizden elde edilen verileri, raporlamayı değerleyebilme becerileri geliştirilmelidir. Yeni Risk analizi sistemi kim hangi davranışı ile riske neden oldu sorusunu araştırırken meslek mensubu da bu riski önleyici hangi kontroller içinde olduğunu sorgulamalıdır. Bu noktada iç kontrol sistemi de dikkate

alınmalıdır. Denetimin tüm alanlarında davranışsal özellikleri, riskli müşteri/mükellefler arasındaki yapısal özellikleri daha iyi kavramak gereklidir. Nitekim hangi davranış kaynaklı veriler sistemde izlenmekte diye bakıldığında tüm ekonomik işlemler, zincir hareketlerinin takibi, operasyonel denetimde rehberliği gerekli kılmaktadır. Örneğin fatura takibi beraberinde, e-arşiv, e-irsaliye, POS hareketleri, banka işlemleri, stok hareketleri, gümrük eşleşmeleri, vd. dijital veri havuzunda ilişkili tüm hesaplar bir arada analiz edilmekte, iç ve dış bilgiler ile birlikte değerlendirilmektedir. Mesleğin yeni paradigmasında, bu davranışları yansıtan işlemlerin, verilerin tutarlılığı, uyumunu, risk yönetiminde önlem almayı sağlamaktadır. Türkiye’de vergi denetiminde mali müşavirler için artan sorumluluklar bu becerilerin kazanılmasını işaret etmekle birlikte meslekte dönüşüm esasen uzmanlaşmanın gereği üzerine tartışmaları haklı kılmaktadır. Türkiye’de dijital muhasebe ve vergi denetiminde yaşanan dönüşüm mali müşavirler için adli muhasebe uzmanlığını mı fiilen işaret etmektedir sorusu irdelenmiştir. Adli muhasebenin gerektirdiği becerilerin yeni denetim modeli ve risk yönetiminde meslekten beklentiler ile örtüştüğü görülmüştür.

Şüpheli işlem kaynaklı hile denetimi yapılmakta ise faaliyet konusu, sektör davranışlarına göre işletme verilerinin tutarlılığı test edilirken birçok kriter bir arada değerlendirilmektedir. Makine öğrenme yöntemleri, analiz teknikleri gibi risk skoru ölçen yöntemler için işletmenin daha kapsamlı verilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada mali tablo verileri ve oran analizi ile kısıtlı uygulama örneğinde mali değerlerin görünen değil gerçek değerinin kayıtlı değerden olan farklılığı hesaplanarak işletmenin ilgili taraflarına uyarı niteliğinde bilgi almasına hizmet etmektedir. Dijital denetimde mali müşavirler risk yöneticisi olarak görülmekte hile denetiminde önleyici rol alması beklenmektedir.

Dijital fırsatlar kadar dijitalleşmenin dezavantajları risk yönetiminin önemini arttırmıştır. Güvenlik açıkları, etik ihlaller, hukuksal sorunlar, davranışsal analiz sistemlerini ön plana çıkarırken tüm sorunların üzerinde çözüm başlığında öncelikle kurumsal yönetim olduğunu da göstermektedir. Kurumsal yönetişimin bir parçası uzmanlık alanlarında ayrışmayı ve derinleşmeyi gerekli kılmaktadır. Dijital denetim mali ve finansal risk yönetiminde veri okumayı, algoritmaların belirlediği risk göstergelerini bilmeyi, şüpheli işlem niteliğinde işlemleri tespit etmeyi, riskleri belirlemeyi gerektirmektedir. Bununla birlikte hangi grupların daha sık veya daha maliyetli dolandırıcılık olaylarıyla ilişkili olduğunu yüksek riskli bireyleri belirlemek için dolandırıcılığın en yaygın davranışsal uyarı işaretlerini belirlemek gerekir. Adli muhasebenin görev alanları incelendiğinde: proaktif hile önleyici çalışmaları ile işletmelerde kurumsal yapıyı güçlendirmektedir. Bu meslek iç kontrol sistemlerine entegre edildiğinde kurumsallaşmaya hizmet eden uyumun da artması beklenir.

Kaynakça

- ACFE (2024). *Occupational Fraud 2024: A Report to The Nations*, Association of Certified Fraud Examiners (ACFE).
- Akçakanat, Ö. (2012). Kurumsal Risk Yönetimi ve Kurumsal Risk Yönetim Süreci. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(7), ss.30-46.
- Alptekin, B. ve Kiraz, H. (2025). Uluslararası Vergi Haberleri. *Vergi Raporu Dergisi*, 309, ss.153-160.
- Avcı, O. ve Demirci, Z. (2016). Benford Kanunu'nun Vergi Denetiminde Kullanımı ve Bir Örnek Uygulama. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), ss.2232-2246.
- Ayanoğlu, A. ve Türedi, H. (2022). Şirketlerde Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi ve Ortaya Çıkış Nedenleri. *Vergi raporu Dergisi*, 275, ss.11-29
- Bağatır, Y. (2019). Bağımsız Denetim Yaptırılmamasının Finansal ve Hukuki Sonuçları. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), ss.121-134.
- Başlı, A. H. (16.06.2025). *Banka Hesap Hareketlerine Dayalı Vergi İncelemeleri: Yeni Nesil Tespit Yöntemleri*. Köşe Yazısı, Erişim Adresi: <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ahmethalisbasli/002/>
- Çuhadar, N. (16.10.2025). *KURGAN Rehberi Işığında Mali Müşavirlerin Sorumluluğu*. Köşe Yazısı, Erişim Adresi: <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/nurullahcuhadar/029/>
- Demirci, Y. (2018). Kamu hizmetlerinde veri madenciliği : Çözüm masası verileri temelinde bir araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Erdoğan, M. (2020). Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik Çerçevesinde Adli Muhasebe: Örnek Olay İncelemesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4), ss.3714-3726.
- Eyüpgiller, S. (2023). Türk Vergi Sisteminde Dijital Dönüşümde Önemli Bir Dönem: 2017-2021. *Social Review of Technology and Change*, 1(1), ss.68-100.
- Güneş, A.Ş. ve Arslan, Y. (2023). Vergi Denetiminde Veri Madenciliği ve Yapay Zekânın Kullanılması Üzerine Bir Araştırma: Sahte Belge Düzenleyicilerinin Tespit Edilmesine Yönelik Karar. *Vergi Raporu Dergisi*, 289, ss.45-57.
- Güngör, M. Y. ve Koy, A. (2025). An Investigation of Corporate Governance Practices of Businesses in Terms of Financial Performance: An Application on Borsa Istanbul Corporate Governance Index Companies. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 10(2), ss.23-39.
- Gray, D. (2008). *Forensic Accounting and Auditing: Compared and Contrasted to Traditional Accounting and Auditing*. *American Journal of Business Education*, 1, ss.115-126.
- Homer. E.M. (2020). Testing the fraud triangle: a systematic review. *Journal of Financial Crime*. 27(1), ss. 172-187.

- Honigsberg, C. (2020). Forensic Accounting. *Annual Review Of Law and Social Science*, 16, ss.147-164.
- Huber, Wm. D. (2013). Forensic Accountants, Codes of Ethics and Forensic Accounting Corporations (January 1, 2011). *Journal of Forensic Studies in Accounting and Business*, 5(1), ss.182-203.
- İlgün, M.F. (2020). Vergi Denetim Sürecinde Büyük Veri Analitiği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), ss.1-24.
- Kahraman, A. (14 Ekim 2025). *KURGAN sahte belgeyi gömer mi?* Vergide Gündem. Erişim Adresi: <https://www.vergidegundem.com/koseyazilari/45643>
- Kaman, G. (2025). Adli Muhasebe ve Hile Denetimi: Finansal Suçların Tespiti ve Önlenmesinde Yeni Bir Yaklaşım. *Dayanışma Dergisi*, 8(2), ss.316-322.
- Kara, S. ve Karan, L. (2023). Hile Denetimi Yaklaşımları ve Bir Vaka Çalışması. *Denetim Dergisi*, 28, ss.75-87
- Karabulut, A.O. ve Arslan, Y. (2025). Dijitalleşme Sürecinde Mali Otoriteler: Bt Süreçlerine Yönelik Risk Yönetim Soru Envanteri, Vergi Raporu Dergisi, sayı: 310 , ss.58-78
- Kayıhan, B. ve Akbaba, C. (2022). Üretim İşletmelerinde Kurumsal Yönetim ve Kârlılığın Muhafazakâr Muhasebe Uygulamalarına Etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 65, ss.179-202
- Kazan, G. (2021). Hile Üçgeni, Hile Elması ve Hile Beşgeni: Hile Eylemlerinin Nedenlerine İlişkin Teorilere Kavramsal Bakış, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 62, ss.245-258.
- Kurt, S. (2025). Sahte Belge Düzenlemenin Önlenmesinde Vuk 160/A'nın Önemi. *Vergi Raporu Dergisi*, 307, ss.74-84
- Küçük, E., Şanlı, İ.D. (2025). Vergilendirmede Yapay Zekâ Teknolojileri: Vergi Denetimi, Tahsilatı, Tahminlemesi ve Mükellef İletişiminde Yeni Yaklaşımlar. *Vergi Raporu Dergisi*, 314, ss.7-27.
- Memiş, M.Ü. (2019). “Kurumsal Sürdürülebilirlikte Muhasebe ve Denetimin Önemi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(3), ss. 130-142.
- Mert, H., Türedi, E. ve Bayar, E. (2022). Hilenin Ortaya Çıkartılmasına Yönelik Reaktif ve Proaktif Yaklaşımların Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Perakende Sektöründe Bir Uygulama. *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 5(2), ss.67-82
- Nadaf, Y.B. (2023). Role Of Forensic Accounting In Preventing Financial Frauds. *South India Journal Of Social Sciences*, 21(39), ss.152-159.
- Ozili, P.K. (2015). Forensic Accounting and Fraud: A Review of Literature and Policy Implications. *International Journal of Accounting and Economics Studies*, 3(1), ss.63-68.
- Özçelik, M. K. (2018). Vergi kaçırma amaçlı muhasebe hileleri üzerine bir inceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (Özel Sayı), ss.493- 517.

- Sağlam, N. (13.05.2025). *Ortak Giderlerde Dağıtım Anahtarı Seçiminin Vergi Matrahı Üzerindeki Etkisi*. Köşe Yazısı, Erişim Adresi: <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/necdetsaglam/033/>
- Silverstone, H., Pedneault, S., Sheetz, M., and Rudewicz F. (2012). *Forensic Accounting and Fraud Investigation for Non-Experts, Vol. 3*. John Wiley & Sons (CPE Edition).
- Şamlı, S. (4.11.2025). *Muavin Üzerinden Karşı Hesap Kontrollerinde Dikkat Edilmesi Gerekenler*. linkedin. Erişim Adresi: https://www.linkedin.com/posts/semih-%C5%9Faml%C4%B1-7353a4221_muavin-%C3%BCzerinden-kar%C5%9F%C4%B1-hesap-kontrollerinde-activity-7389738330130747393-zBwL?utm_source=share&utm_medium=member_desktop&rcm=ACoAAAovb40BjCByUj6vQoPzwXWN-j8_6w-IIE2U
- Tiftik, C. (2022). Kurumsal Yönetişimin İlke ve Yaklaşımları Çerçevesinde İşletmelerde Denetimin Önemi: Sistematiik Bir İnceleme. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(1), ss.46-63.
- Tolu, A. (22. 04. 2025). *Maliye'den şirketlere yüksek vergi riski uyarısı!* Köşe Yazısı. Erişim Adresi: <https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/maliyeden-sirketlere-yuksek-vergi-riski-uyarisi/813523>
- Turan, D. (2025). Ticarete Dayalı Para Aklama Aracı Olarak Ticaret Saptırma ve U Boat Nakliye. *Vergi Raporu Dergisi*, 305, ss.83-102
- VDK, (01. 10. 2025). *Sahte Belgyle Mücadele Stratejisi – Kuruluş Gözetimli Analiz (KURGAN) Mükellef ve Meslek Mensupları Rehberi*. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı. Erişim Adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/17/2025/10/Sahte-Belgeyle-Mucadele-Stratejisi-ve-KURGAN-Rehberi-29542a682ab0a437.pdf>
- Yılmaz, Y. ve Ertuğrul, B. (2025). Dijital Platformların Kara Para Aklama Potansiyeli, *Vergi Raporu Dergisi*, sayı: 310, ss.46-57
- Zheng, Q., Xu, Y., Liu, H., Shi, B., Wang, J., Dong, B., (2024). A Survey of Tax Risk Detection Using Data Mining Techniques. *Engineering*, 34, ss. 43-59.